

Eric Dirix

Beslagrecht

Kort begrip van het beslag- en executierecht

Acco Leuven / Den Haag

Hoofdstuk 1

Inleiding

§ 1. BEGRIPPEN

1. Een verbintenis kan strekken tot iets te geven, iets te doen of iets niet te doen (art. 1101 B.W.). Komt de schuldenaar zijn verbintenis niet vrijwillig na, dan kan hij hiertoe door de schuldeiser in rechte worden gedwongen.

Onze rechtsorde laat niet toe dat de schuldeiser op eigen gezag inwerkt op de rechtsfeer van de debiteur om zijn aanspraken geldend te maken. Eigenrichting is in principe ongeoorloofd.¹ In een rechtsstaat wordt de rechtsorde door de overheid gehandhaafd. Dient het beslechten van conflicten tussen rechtssubjecten niet noodzakelijk te worden overgelaten aan de (overheids)- rechter, dan ligt dit anders bij de tenuitvoerlegging van privaatrechtelijke aanspraken. Ook na een rechterlijke uitspraak kan de schuldeiser niet zelf tot uitvoering overgaan. De schuldeiser zal uitsluitend zijn toevlucht mogen nemen tot de machtsmiddelen die de overheid ter beschikking stelt. Beslag- en executiemaatregelen leiden immers tot een ingreep in de rechtsfeer van de debiteur. Het is bovendien ook de taak van de overheid om aan een schuldeiser aan wie het verbod van eigenrichting wordt opgelegd, die middelen ter beschikking te stellen.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens beschouwt het recht van de burgers op de tenuitvoerlegging van een rechterlijke beslissing in het verlengde van art. 6 E.V.R.M. Het recht op een eerlijk proces is illusoir als de interne rechtsorde tolereert dat een definitieve en bindende rechterlijke beslissing zonder gevolg blijft.²

Het beroep op deze machtsmiddelen is slechts mogelijk wanneer de aanspraken van de schuldeiser werden vastgesteld in een akte die aan een bepaalde kwaliteit beantwoordt. De materiële juistheid van de aanspraken moet vaststaan, zodat hierover geen fundamenteel debat meer mogelijk is. De aanspraken moeten nl. vervat zijn in een rechterlijke uitspraak of in een andere gelijkwaardige titel. De machtsmiddelen worden slechts aan die schuldeiser ter beschikking gesteld die over een uitvoerbare titel beschikt. Dit betekent

(1) Cass. 24 mei 1976, *Arr.Cass.* 1976, 1053, *Pas.* 1976, I, 1014. Zie hierover: DIRIX, E., "Eigenrichting in het privaatrecht" in *Liber amicorum Jan Ronse*, Brussel, 1986, 597 e.v.

(2) EHRM 28 september 1995 (*Scollo t/ Italië*); EHRM 19 maart 1997 (*Hornsby/Griekenland*), *Jaarboek Mensenrechten* 1996-97, 308-312. Zie ook: EHRM 28 juli 1999 (*Immobiliare Saffi t/ Italië*), *R.W.* 2001-02, 1000. De partij tegen wie een uitvoerbare beslissing werd uitgesproken en die zelf die beslissing kan uitvoeren, maar nalaat zulks te doen, vermag zich echter niet op dat recht te beroepen (Cass. 30 januari 2009, *RW* 2009-10, 1308).

dat, behoudens hij reeds over zo'n titel beschikt, zoals bijvoorbeeld een notariële akte, de schuldeiser, de veroordeling van de schuldenaar in rechte zal dienen te vorderen.

Men spreekt van *parate executie* of van *dadelijke uitwinning* wanneer de schuldeiser het recht heeft zich te verhalen op de goederen van de debiteur zonder over een uitvoerbare titel te beschikken. Dit recht komt toe aan de pandhoudende schuldeiser.

2. Het *executierecht* kan dan omschreven worden als het geheel van rechtsregels die betrekking hebben op het realiseren van de aanspraken van een schuldeiser door middel van door de overheid ter beschikking gestelde machtsmiddelen.

Een onderdeel hiervan is het *beslagrecht*. In die gevallen waar rechtstreekse executie niet mogelijk is of wanneer de verbintenis strekt tot het betalen van een geldsom, zal de tenuitvoerlegging dienen te gebeuren op het vermogen van de debiteur. Deze regels zijn vervat in Deel V van het Ger.W. Het beslagrecht is dus grotendeels procesrecht, nl. procedureregels en vormvoorschriften die betrekking hebben op de wijze waarop (materieelrechtelijke) aanspraken kunnen worden geldend gemaakt. Het beslag grijpt echter ook in op de materieelrechtelijke verhouding tussen schuldeiser en debiteur. Zo leidt een beslag bijvoorbeeld tot de beschikkingsonbevoegdheid van de beslagene en strekt het uiteindelijk tot de bevrediging van aanspraken van de beslaglegger als schuldeiser. Het beslagrecht ligt dus stevig verankerd zowel in het procesrecht als in het materieel recht. Het geheel van deze materieelrechtelijke gevolgen van het beslag wordt ook wel het *materieel* beslagrecht genoemd.

3. Gelet op het vorenstaande moet worden aangenomen dat de regels die de wetgever terzake geeft in beginsel de openbare orde raken. Aan de debiteur kan deze wettelijke bescherming niet worden ontnomen. In de regel kan hiervan ook niet contractueel worden afgeweken. De vraag welke voorschriften nu al dan niet van openbare orde zijn, kan echter niet in zijn algemeenheid worden beantwoord, maar zal telkens moeten worden onderzocht.

De schuldeiser die tot beslagmaatregelen overgaat zonder naleving van de wettelijke voorschriften, begaat een "feitelijkheid". Zijn handelwijze is niet behept door een procesrechtelijke nietigheid maar onrechtmatig en kan geen rechtsgevolgen hebben wegens een "opzettelijke afwezigheid van procedure".³

Evenmin kan de debiteur contractueel afstand doen van die wettelijke bescherming. De vraag of hij bijvoorbeeld kan afstand doen van de onbeslagbaarheid van bepaalde goederen moet ontkennend worden beantwoord. Evenzo is ongeoorloofd, het beding waarbij de schuldeiser het recht krijgt om de goederen van zijn debiteur te doen verkopen zonder inachtneming van de formaliteiten voorgeschreven voor het uitvoerend beslag (art. 1626 Ger.W.).

Deze verbodsbepalingen moeten echter niet ruimer worden uitgelegd dan noodzakelijk is. Zo wordt aangenomen dat een contractuele derogatie aan art. 46 Pandwet (vooreen: art. 2078 B.W.) geoorloofd blijft nadat de schuldvordering opeisbaar is geworden. Om dezelfde reden is het geoorloofd dat de schuldenaar na het opeisbaar worden van zijn schuld, aan zijn schuldeiser afstand doet van bepaalde goederen. Een inbetalingge-

(3) Voor een toepassing i.v.m. een "verzet" buiten de pleegvormen voor derdenbeslag: Cass. 19 april 1990, *R.W.* 1990-91, 561 met noot DIRIX.

ving is immers steeds geoorloofd. Ook is het geoorloofd dat de partijen overeenkomen om over te gaan tot een vrijwillige verkoop. Artikel 1626 Ger.W. dat bij uitvoerend beslag op een onroerend goed de zgn. dadelijke uitwinning verbiedt, staat er niet aan in de weg dat de debiteur, na het opeisbaar worden van de schuld, aan zijn schuldeiser een volmacht geeft om zijn goed te verkopen zonder naleving van de wettelijke formaliteiten.

Ook bij de toepassing van art. 1387 Ger.W. staat een teleologische interpretatie voorop. Deze bepaling beoogt de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en is bijgevolg niet van toepassing op het tijdstip van de openbare verkoop na uitvoerend beslag.⁴

§ 2. MINNELIJKE INVORDERING

4. De buitengerechtelijke invordering van schulden van particulieren wordt geregeld door de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van de schulden van de consument.⁵ De wet verbiedt bepaalde handelingen (bv. invordering bij andere personen dan de debiteur, benaderen van de werkgever, aansturen op ondertekening van wisselbrieven, het verder benaderen van een debiteur die zijn schuld heeft betwist, telefonische oproepen en huisbezoeken tussen 22u en 8u). In het algemeen is iedere wijze van invordering verboden die misleidend is, het privé-leven schendt of die een inbreuk oplevert van de menselijke waardigheid (art. 3). De wet wordt gesanctioneerd met administratieve sancties en geldboeten. Verder bepaalt art. 14 dat, behalve in geval van een kennelijke vergissing, iedere betaling die werd verkregen door middel van ongeoorloofde praktijken als onverschuldigd dient terugbetaald te worden aan de debiteur, terwijl die betaling wel bevrijdend is. Deze bepalingen zijn ook van toepassing op advocaten en gerechtsdeurwaarders (zie nader art. 2 zoals gewijzigd door de wet van 27 maart 2009). Voor anderen (b.v. incassokantoren) is de activiteit bovendien onderworpen aan een erkenning door de minister van E.Z.

§ 3. REËLE EXECUTIE

A. Geoorloofdheid

5. Een schuldeiser heeft in beginsel recht op de rechtstreekse uitvoering (uitvoering *in natura*). *Reële executie* is deze vorm van tenuitvoerlegging waarbij de schuldenaar daad-

(4) Cass. 19 september 1996, *R.W.* 1997-98, 14.

(5) Zie o.m.: R. STEENNOT, "De minnelijke invordering van schulden van de consument", *RW* 2002-2003, 1001-1009; Chr. BIQUET-MATHIEU, "La loi du 20 décembre 2002 relative au recouvrement amiable des dettes du consommateur", *JT* 2003, 669-681; R. GILLIS en B. VERBELEN, "Minnelijke invordering consumentenschulden" *NjW* 2015, 570-581.

werkelijk wordt gedwongen de prestatie te verrichten waartoe hij zich verbonden heeft of veroordeeld werd.⁶

6. Deze rechtstreekse uitvoering van verbintenissen andere dan die tot betaling van een geldsom, zal gelet op de aard van de prestatie soms onmogelijk zijn omdat zij zou leiden tot dwang op de persoon van de debiteur. Dit zal in de regel het geval zijn bij verbintenissen tot het verrichten van een bepaalde handeling (*Nemo potest praecise cogi ad factum*). Men ziet inderdaad moeilijk in hoe een debiteur *manu militari* tot het verrichten van een bepaalde prestatie zou kunnen gedwongen worden.

7. Is de uitvoering niet mogelijk, dan zal de verbintenis worden omgezet in vervangende schadevergoeding (uitvoering *bij equivalent*) (art. 1142 B.W.). De regel van art. 1142 B.W. betekent nochtans niet dat iedere uitoefening van dwang op de schuldenaar uitgesloten is. De wetgever was het enkel te doen om iedere geweldpleging op de persoon van de debiteur uit te sluiten. De dwanguitvoering mag m.a.w. niet de menselijke waardigheid van de debiteur in het gedrang brengen; dit is de concrete betekenis van de regel *Nemo potest praecise cogi ad factum*.

8. In een groot aantal gevallen blijft directe executie aldus toch mogelijk. Dit is nl. het geval wanneer de rechter aan de schuldeiser bevoegdheid verleent om buiten de debiteur om de prestatie te verrichten of te laten verrichten op diens kosten (cf. art. 1143 en 1144 B.W.). Dit is slechts denkbaar wanneer de prestatie niet noodzakelijk door de debiteur zelf moet worden verricht. Is dit het geval, dan zal de schuldeiser genoeg moeten nemen met vervangende schadevergoeding. Als voorbeelden van reële executie kunnen gelden: de machtiging om zich bij een derde te bevoorraden op kosten van de debiteur, de toelating om een bouwwerk af te breken indien de wederpartij daar niet zelf vrijwillig toe overgaat, de verplichting aan een nabuur toegang te verlenen, de uitdrijving van een huurder, enz.

Reële executie komt ook voor bij het verrichten van rechtshandelingen. Te denken valt aan het vonnis dat de rechtshandeling, bijvoorbeeld een koopovereenkomst, vaststelt of dat zal gelden als akte bestemd voor overschrijving (cf. art. 1 Hyp.W.). Het vonnis vervangt dan de ontbrekende wilsverklaring van de wederpartij. Een uitzondering geldt evenwel voor formele overeenkomsten, zoals bijvoorbeeld de conventionele hypotheek.

Hetzelfde geldt bij verbintenissen iets niet te doen. Een dergelijke verbintenis opgelegd in een vonnis kan worden ten uitvoer gelegd, doordat de schuldeiser een beroep kan doen op de openbare macht om te beletten dat de debiteur in strijd met zijn verplichting handelt. Hij kan zich ook doen machtigen om datgene wat in strijd met de opgenomen verbintenissen werd verricht, teniet te doen op kosten van de schuldenaar (art. 1143 B.W.).

De rechtstreekse uitvoering is in beginsel ook mogelijk wanneer de verbintenis de afgifte betreft van een bepaalde zaak, bijvoorbeeld: de afgifte van een voertuig, van een dossier, een boekhouding enz.

(6) Zie: P. Taelman, "Reële executie", in *Beslag- en executierecht*, Antwerpen, 2001, 235-283.

In al deze gevallen is rechtstreekse executie mogelijk omdat van de debiteur geen bepaalde prestatie wordt afgedwongen, maar enkel een gedogen. Hierbij kan soms wel sprake zijn van uitoefenen van dwang op de persoon van de debiteur, maar het inzetten van dwangmiddelen strekt er enkel toe een eventueel verzet van de debiteur te breken.

B. Procedure

9. De rechtstreekse uitvoering komt in het Gerechtelijk Wetboek slechts sporadisch aan bod.

Luidens art. 1386 Ger.W. kunnen vonnissen en notariële akten slechts ten uitvoer worden gelegd op overlegging van de uitgifte of van de minuut, voorzien van het formulier van tenuitvoerlegging.

De opgelegde verplichtingen moeten zo nauwkeurig mogelijk worden omschreven (cf. art. 1494 Ger.W.). De tenuitvoerlegging mag niet verder strekken dan tot datgene waartoe de titel toestemming geeft. In de eerste plaats dient de titel uitdrukkelijk de machtiging tot reële executie te geven. Zo'n uitdrukkelijke machtiging is steeds vereist. Dit is bijvoorbeeld ook het geval wanneer de verbintenis strekt tot de afbraak of het verwijderen van een bepaalde zaak (cf. art. 1143 B.W.). Heeft de rechter zich in zijn vonnis beperkt tot het opleggen van een bepaalde verplichting (bv. een woning te verlaten, een bepaalde zaak te leveren, toegang te verlenen aan een nabuur, een muur te slechten enz.) en voert de debiteur dit vonnis niet vrijwillig uit, dan mag de schuldeiser niet op eigen gezag de uitvoering bewerkstelligen (bv. afbraak op kosten van de debiteur), maar dient hij zich hiervoor terug te wenden tot de rechter die het vonnis heeft geveld.

Het vonnis dat de executiegerechtigde machtigt om bepaalde werken uit te voeren op kosten van de executieplichtige levert echter nog geen titel op voor de invordering van de aldus gemaakte kosten.⁷

10. Geschiedt de tenuitvoerlegging op grond van een vonnis, dan zal dit eerst aan de debiteur moeten worden betekend (art. 1495 Ger.W.).

In die betekening wordt aan de debiteur het bevel gegeven om de opgelegde verplichtingen na te komen. Het vonnis vermeldt noodzakelijk binnen welke termijn na de betekening de debiteur de opgelegde verplichtingen moet nakomen (bv. 24 uur na de betekening). Geschiedt de tenuitvoerlegging krachtens een notariële akte, dan is die betekening niet nodig omdat de debiteur geacht wordt deze te kennen. Vindt de tenuitvoerlegging plaats tegen de erfgenamen, dan kan de tenuitvoerlegging eerst plaatsvinden 8 dagen na de betekening (art. 877 B.W.).

Geen handeling van tenuitvoerlegging mag geschieden tussen 21 uur en 6 uur of op een zaterdag, zon- en feestdag. Bij hoogdringendheid kan de beslagrechter op verzoekschrift een hiervan afwijkende beschikking verlenen (art. 1387 Ger.W.). Het verkrijgen van zo'n toestemming is overbodig wanneer het vonnis zelf daarin reeds heeft voorzien.

(7) Beslagr. Gent 4 december 2001, *R.W.* 2003-04, 825.

Vonnissen op tegenspraak die tot een bepaalde prestatie verplichten zijn in beginsel van rechtswege uitvoerbaar. Verstekvonnissen zijn in beginsel niet uitvoerbaar bij voorraad, tenzij de rechter dit heeft bevolen. Anders dan voor verstekvonnissen die een geldsomveroordeling bevatten, wordt de uitvoerbaarheid geschorst door het instellen van een rechtsmiddel en niet reeds door de termijn van een maand voor het instellen van het rechtsmiddel (art. 1495, tweede lid, *infra*, nr. 143).

11. De tenuitvoerlegging gebeurt door de gerechtsdeurwaarder. In geen geval kan de schuldeiser zelf tot dwanguitvoering overgaan. De gerechtsdeurwaarder vertoont de grosse of de minuut van de titel aan de debiteur. Geeft die geen gevolg aan de aanmaning zich naar deze akte te conformeren, dan gaat de gerechtsdeurwaarder tot de uitvoering over. Hiertoe kan hij zich laten bijstaan door hulppersonen (bv. verhuisondernemer bij uitdrijving, slotenmaker, enz.). Desgevallend zal hij in geval van verzet de bijstand kunnen inroepen van de openbare macht (bv. art. 1504 Ger.W.).

12. De rechtbank van eerste aanleg is bevoegd om kennis te nemen van betwistingen die bij de tenuitvoerlegging kunnen rijzen (art. 569, 5° Ger.W.). Bij hoogdringendheid is de voorzitter van de rechtbank bevoegd.

C. Uithuiszetting

13. De uithuiszetting werd gehumaniseerd in art. 1344*ter* e.v. Ger.W. (ingevoegd door de wet van 30 november 1998).⁸

De bescherming geldt voor fysieke personen die een huurovereenkomst hebben gesloten krachtens de Woninghuurwet of de Handelshuurwet. De bescherming is drievoudig. In de eerste plaats voorziet art. 1344*ter* in de verplichting voor de gerechtsdeurwaarder c.q. de griffier om van bij de rechtsingang het O.C.M.W. op de hoogte te brengen van de mogelijke uithuiszetting zodat passende maatregelen kunnen worden getroffen. Vervolgens bepaalt art. 1344*quater* dat het vonnis dat de uithuiszetting beveelt niet vroeger kan worden ten uitvoer gelegd dan na verloop van één maand na de betekening. Hiervan kan echter worden afgeweken door de partijen zelf of door de rechter gelet op de concrete omstandigheden van het geval. Ten slotte dient de gerechtsdeurwaarder de uithuiszetting ten minste vijf werkdagen van tevoren ter kennis te brengen aan de bewoners.

Gelet op het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel heeft de wetgever ook een zekere bescherming ingebouwd voor de andere gevallen van uithuiszetting van fysieke personen (bv. na onteigening of beslag): de tijdige verwittiging van het O.C.M.W. (art. 1344*sexies*). Men mag aannemen dat deze bepaling ook van toepassing is wanneer de uithuiszetting plaatsvindt krachtens een notariële akte.

Door de zgn. Krakerswet van 8 oktober 2017 werden deze bepalingen aangevuld met een gelijkaardige regeling in geval van een onrechtmatige bezetting van andermans goed (art. 1344*octies-duodecies*). De wet voorziet ook in een strafrechtelijk spoor. Op verzoek

(8) LAENENS, J., "De uithuiszetting", *R.W.* 1998-99, 1412-1415.

van de houder van het recht kan de procureur des Konings een strafrechtelijk ontruimingsbevel afleveren binnen een termijn van acht dagen op voorwaarde dat het verzoek “op het eerste zicht kennelijk gegrond lijkt”. Het bevel tot ontruiming is schriftelijk, gemotiveerd en wordt aangeplakt op een goed zichtbare plaats aan het pand. Tegen dit bevel staat beroep open bij de vrederechter door ieder belanghebbende.

§ 4. DWANGSOM

A. Algemeen

14. Onze rechtsorde kent sinds 1980 de dwangsom die als drukkingsmiddel kan worden aangewend om de schuldenaar tot de uitvoering van de rechterlijke beslissing te nopen.⁹ Men kan hier spreken van *indirecte* reële executie omdat deze rechtsfiguur ertoe strekt de schuldeiser langs indirecte weg te verschaffen wat hem toekomt. Een ander dergelijk drukkingsmiddel, nl. de lijfswang, werd door de wet van 31 januari 1980 afgeschaft.

Luidens art. 1385*bis* Ger.W. kan de rechter op vordering van de schuldeiser de wederpartij tot de betaling van een dwangsom veroordelen, voor het geval dat aan de hoofdveroordeling niet wordt voldaan. De dwangsom moet beschouwd worden als een dwangmiddel om de uitvoering van een rechterlijke uitspraak te verkrijgen. De verbeurde geldsom komt de schuldeiser toe. De dwangsom heeft nochtans geen indemnitare functie; van enige toerekening op de verschuldigde schadevergoeding is geen sprake.

Het bedrag van de dwangsom moet van dien aard zijn dat verwacht mag worden dat het de debiteur tot nakoming zal nopen. De dwangsom kan niet ambtshalve door de rechter worden opgelegd.¹⁰ De rechter is echter niet gebonden door de aanwijzingen van de eiser met betrekking tot de hoogte van de dwangsom. Hij kan derhalve een veroordeling uitspreken tot een hogere dwangsom dan die door de eiser aangegeven.¹¹

De dwangsom kan hetzij op een bepaald bedrag ineens, hetzij op een bedrag per tijdseenheid of per overtreding worden vastgesteld.

15. De mogelijkheid tot het opleggen van de dwangsom wordt in enkele gevallen uitgesloten. De wet noemt in de eerste plaats het geval van een veroordeling tot betaling van een geldsom. De uitzondering is begrijpelijk; hier is immers directe executie mogelijk zonder medewerking van de debiteur. De verplichting om een bepaalde som geld ter beschikking te stellen binnen een bepaalde termijn is te beschouwen als de betaling van een geldsom in de zin van art. 1385*bis* Ger.W.¹²

(9) Zie hierover WAGNER, K., in *A.P.R.*, tw. *Dwangsom*; VAN COMPERNOLLE, J., “L’astreinte”, in *Rép. Not.*, XIII; *De Dwangsom*, Jura Falconis Libri, Leuven, 1998.

(10) Cass. 29 november 1996, *R.W.* 1997-98, 57.

(11) Benelux-Gerechtshof 17 december 1992, *R.W.* 1992-93, 846 met conclusie JANSSENS DE BISTHOVEN.

(12) Cass. 28 oktober 2004, *RW* 2005-06, 1423. Zie ook in dezelfde zin: Benelux Gerechtshof 24 oktober 2005, *RW* 2005-06, 1418 met conclusie advocaat-generaal J.-F. LECLERCQ geoordeeld m.b.t. het bevel van de rechter aan de belastingadministratie om aan een wederpartij gelden terug te betalen die waren ingehouden; Benelux Gerechtshof 24

Evenmin kan de dwangsom worden opgelegd ter nakoming van arbeidsovereenkomsten. Deze beperking geldt niet voor andere veroordelingen in arbeidsrechtelijke geschillen.¹³

Buiten deze twee in art. 1385*bis* Ger.W. genoemde gevallen is het opleggen van een dwangsom steeds uitgesloten wanneer de menselijke waardigheid zich verzet tegen de dwanguitvoering.

B. Bevoegde rechter

16. De dwangsom kan, op vordering, worden opgelegd door elke rechter: de burgerlijke rechter, de strafrechter, de voorzitter in kort geding, de beslagrechter, voor het eerst in hoger beroep door de appèlrechter, enz. Zij moet niet noodzakelijk gelijktijdig met de hoofdveroordeling worden uitgesproken.¹⁴

De vraag of de Raad van State bevoegd is aan zijn arresten een dwangsom te verbinden, was lange tijd het voorwerp van een controverse waaraan een einde kwam door het arrest van het Benelux-Gerechtshof van 1 juli 1988. Aan de Raad van State werd een vergelijkbare bevoegdheid toegekend door de wet van 17 oktober 1990.

Sinds de wet van 19 mei 1998 kunnen ook arbiters een partij veroordelen tot een dwangsom (art. 1709*bis* Ger.W.).

Een conventionele dwangsom is niet mogelijk.

C. Verbeurte

17. De dwangsom wordt eerst verbeurd vanaf de betekening van de uitspraak waarbij zij werd vastgesteld (art. 1385*bis*, derde lid Ger.W.). Enkel een overtreding na de betekening kan tot verbeurte van de dwangsom aanleiding geven.

Kan de rechter dus niet beslissen dat de dwangsom zal verbeurd zijn vanaf de uitspraak, dan kan hij het tijdstip van de verbeurte wel uitstellen.¹⁵ Hij kan nl. bepalen dat de veroordeelde pas na verloop van een zekere termijn de dwangsom zal verbeuren, bijvoorbeeld: “2 maanden vanaf de betekening”. Deze bepaling biedt de rechter dus de mogelijkheid om aan de debiteur nog enig respijt te gunnen om zich naar het vonnis te schikken.

Indien de rechter beslist dat de dwangsom eerst na verloop van een zekere termijn kan worden verbeurd, dan begint die termijn pas te lopen vanaf de betekening van de rechterlijke beslissing.¹⁶

mei 2004, *JT* 2005, 266. Anders is het voor de verbintenis te betalen aan een derde: Benelux Gerechtshof 9 juli 1981, *RW* 1981-82, 303 noot M. STORME.

(13) Bv. de vordering tot afgifte van sociale documenten: Benelux-Gerechtshof 20 oktober 1997, *R.W.* 1997-98, 772 met conclusie advocaat-generaal J. DU JARDIN.

(14) Cass. 11 mei 2010, *RW* 2011-12, 488.

(15) Art. 53 Ger.W. luidens welk de termijn wordt verlengd wanneer de vervalddag valt op een zaterdag, zondag of wettelijke feestdag, is niet van toepassing: Cass. 3 juni 2005, *R.W.* 2007-08, 609, *P&B* 2006, 249 met noot E. BREWAEYS.

(16) Zie nader: Benelux-Gerechtshof 11 februari 2011, *RW* 2011-12, 1073 met kritische noot WAGNER.

18. Aangezien de dwangsom moet worden beschouwd als een (onrechtstreeks) executiemiddel, impliceert de verbeuring van de dwangsom een uitvoerbare rechterlijke veroordeling. De dwangsom heeft immers tot doel de schuldenaar tot uitvoering te dwingen. Dit veronderstelt dat hij tot die uitvoering kan gedwongen worden.¹⁷ Men dient derhalve het onderscheid te maken naargelang die rechterlijke beslissing al dan niet uitvoerbaar is bij voorraad. Is het vonnis niet uitvoerbaar bij voorraad, dan wordt de dwangsom niet verbeurd gedurende de tijd dat wegens het instellen van een rechtsmiddel de gedwongen tenuitvoerlegging van de hoofdverbintenis wordt geschorst. Wordt het bestreden vonnis in hoger beroep bevestigd, dan kan de dwangsom worden verbeurd vanaf de betekening van de uitspraak in hoger beroep.¹⁸ Vandaar het belang om de dwangsom te koppelen aan een voorlopig uitvoerbare veroordeling. Wordt in hoger beroep het vonnis dat de dwangsom oplegde, teniet gedaan, dan dienen de verbeurde dwangsommen indien zij reeds werden ingevorderd, terugbetaald te worden.¹⁹

In burgerlijke zaken heeft een cassatieberoep geen schorsende werking. Anders is dit in strafzaken. In dat geval kan de dwangsom eerst worden verbeurd vanaf de betekening aan de executieplichtige van het arrest dat het cassatieberoep verwerpt.²⁰

De schuldeiser kan de dwangsom ten uitvoer leggen krachtens de titel waarbij zij is vastgesteld (art. 1385^{quater} Ger.W.). De schuldeiser behoeft dus voor de verbeurde bedragen geen nieuwe titel te verkrijgen. Gaat de schuldeiser aldus tot tenuitvoerlegging over en betwist de debiteur de verbeurde van de dwangsom, dan rijst een executiegeschil waarvoor de beslagrechter bevoegd is.

Indien tegen het vonnis van de dwangsomrechter een rechtsmiddel werd ingesteld, dan kan de executieplichtige zijn toevlucht nemen tot het kantonement van de verbeurde dwangsommen. Op deze manier wordt hij beschermd tegen de mogelijke insolventie van de schuldeiser indien de dwangsom zou worden teruggedraaid. Ook wordt aangenomen dat onder omstandigheden de executieplichtige zijn toevlucht kan nemen tot de aanstelling van een sekwester over de verschuldigde dwangsombedragen in afwachting van de uitspraak in hoger beroep.²¹

19. Omtrent de verbeurde van de dwangsom verdienen volgende punten aandacht:

a) De dwangsom wordt eerst verbeurd vanaf de betekening van de uitspraak waarin zij is vastgesteld (art. 1385bis, derde lid Ger.W.). Een specifieke aanmaning of een bevel tot nakoming zijn hiertoe overbodig.

b) Kan de dwangsom worden verbeurd en komt de schuldenaar de opgelegde verplichting niet na, dan kan de schuldeiser met het oog op de betaling van de dwangsom tot tenuitvoerlegging overgaan. De schuldeiser dient, zoals gezegd, geen nieuwe titel te

(17) Cf. KRINGS, concl. voor Benelux-Gerechtshof 5 juli 1985, *R.W.* 1985-86, 929. Om die reden kan een dwangsom enkel worden verbeurd wegens inbreuken in het buitenland indien de hoofdveroordeling in dat land uitvoerbaar is (Cass. C.14.0386.N 29 oktober 2015 conclusie advocaat-generaal VAN INGELGEM).

(18) De bekrachtigde uitspraak moet tezamen met de uitspraak in hoger beroep opnieuw aan de veroordeelde partij worden betekend: Benelux-Gerechtshof 12 mei 1997, *R.W.* 1997-98, 71 met conclusie advocaat-generaal TEN KATE.

(19) Benelux-Gerechtshof 14 april 1983, *R.W.* 1983-84, 223 met concl. advocaat-generaal KRINGS.

(20) Cass. 28 maart 2003, *Arr.Cass.* 2003, nr. 215 met conclusie adv.-gen. THIJS, *R.W.* 2004-05, 381.

(21) Vz. Kh. Brussel 6 december 2005, *J.L.M.B.* 2006, 480 met noot G. DE LEVAL.

verkrijgen om de bedragen te kunnen invorderen die de debiteur hem verschuldigd is ingevolge de verbeurte van de dwangsom. De vordering hiertoe van de schuldeiser is overigens ontoelaatbaar. Aangezien hij reeds over een titel beschikt, mist zijn nieuwe vordering het vereiste belang. Evenmin kan de beslagrechter een dergelijke veroordeling uitspreken.

c) Het verweer van de debiteur dat de dwangsom niet verbeurd is, zal gevoerd worden als een executiegeschil voor de beslagrechter. Aangezien het hier gaat om feiten kan het bewijs ervan geleverd worden met alle middelen rechtens, getuigen en vermoedens inbegrepen.²² Veelal wordt het bewijs geleverd door middel van vaststellingen bij deurwaardersexploot. De beslagrechter kan ook onderzoeksmaatregelen bevelen (bijvoorbeeld de aanstelling van een deskundige).

Het rechterlijk gebod of verbod waarop de dwangsom is gesteld, moet restrictief worden uitgelegd.²³ De debiteur moet zeker weten waar hij aan toe is. Vandaar het belang om de hoofdveroordeling zo precies en concreet mogelijk te formuleren. Een niet nauwkeurig omschreven veroordeling is onuitvoerbaar. Verder kan de dwangsom enkel verbeurd worden wanneer de gewraakte handelwijze klaarblijkelijk, d.w.z. zonder redelijke discussie een inbreuk oplevert op de opgelegde verplichting. De dwangsomrechter dient als maatstaf van de toetsing rekening te houden met het doel en de strekking van de veroordeling, met dien verstande dat de veroordeling geacht wordt niet verder te strekken dan tot het bereiken van het daarmee beoogde doel.²⁴

d) De bevoegdheid om de dwangsom op te heffen, de looptijd ervan op te schorten gedurende de door hem te bepalen termijn of de dwangsom te verminderen ingeval van blijvende of tijdelijke, gehele of gedeeltelijke onmogelijkheid van de veroordeelde om aan de hoofdveroordeling te voldoen komt toe aan de rechter die de dwangsom heeft opgelegd.²⁵ De beslagrechter kan niet oordelen dat de niet-nakoming aan de executieplichtige niet is toe te rekenen wegens overmacht.²⁶ Van “onmogelijkheid” om aan de hoofdveroordeling te voldoen is sprake indien zich een situatie voordoet waarin de dwangsom zijn zin als dwangmiddel verliest, dit wil zeggen als geldelijke prikkel om nakoming van de veroordeling te verzekeren. Dit is het geval indien het onredelijk zou zijn om van de veroordeelde meer inspanning en zorgvuldigheid te vergen dan hij heeft betracht.²⁷ De vordering voor de bevoegde rechter tot opheffing, vermindering of opschorting heeft geen schorsende werking. Evenmin kan de beslagrechter op grond van het instellen van zo'n vordering de schorsing van de verbeuring uitspreken.

(22) Zie hierover: DE LEVAL, G. en VAN COMPERNOLLE, J., “Les problèmes posés par l'exécution de l'astreinte” in *Tien jaar toepassing van de dwangsom*, Brussel, 1991, 237 e.v.; DIRIX, E., “Executieproblemen met betrekking tot de dwangsom”, *De gerechtsdeurwaarder*, 1998/3, 61-81 en in *De Dwangsom*, Leuven, 1998.

(23) Brussel 25 april 1991, *J.T.* 1991, 771.

(24) Cass. 9 februari 2007, *R.W.* 2007-08, 1033; Cass. 10 november 2005, *R.W.* 2007-08, 703.

(25) Benelux Gerechtshof 25 september 1986, *RW* 1986-87, 1333.

(26) Benelux Gerechtshof 12 februari 1996, *RW* 1995-96, 1298; Cass. 2 mei 1996 *RW* 1996-97, 656. Anders: Beslagr. Antwerpen 23 mei 1989, *RW* 1989-90, 308.

(27) Cass. C.14.0032.N, 12 mei 2016: indien de voldoening van de hoofdveroordeling afhankelijk is van het verkrijgen van een vergunning van de overheid, dan levert de weigering van de vergunning, in beginsel, een onmogelijkheid op om aan de hoofdveroordeling te voldoen, tenzij het niet-verkrijgen van de vergunning te wijten is aan de nalatigheid van de veroordeelde.

e) De dwangsom verjaart door verloop van zes maanden (art. 1385^{octies} Ger.W.). Deze korte verjaringstermijn is ingegeven door de bezorgdheid dat de dwangsom tot een onevenredige hoogte zou oplopen door het stilzitten van de schuldeiser. Het gaat hier niet om een vervaltermijn, doch om een verjaringstermijn waarop de gronden voor stuiting en schorsing van toepassing zijn. De stuitingsgronden worden opgesomd in de art. 2244 en 2248 B.W. en de schorsingsgronden in de art. 2251 e.v. B.W.

De verjaring moet berekend worden vanaf de dag waarop de dwangsom is verbeurd, d.w.z. vanaf de dag van de eerste inbreuk. Deze dag kan dus ten vroegste samenvallen met deze waarop de beslissing werd betekend. De verjaring wordt gerekend bij dagen en niet bij uren (art. 2260 B.W.). De dag waarop de verjaring begint te lopen (*dies a quo*) wordt niet meegeteld voor de berekening van de termijn. De verjaring is voltrokken wanneer de laatste dag van de termijn van zes maanden is verstreken (art. 2261 B.W.). Het eindpunt van de verjaringstermijn (*dies ad quem*) wordt dus wel meegeteld voor de berekening van de termijn. De zaterdagen, zondagen en wettelijke feestdagen zijn in de verjaringstermijn begrepen, ook wanneer de *dies ad quem* op zo'n dag valt.

f) De dwangsom kan gedurende het faillissement van de debiteur niet worden verbeurd (art. 1385^{sexies} Ger.W.). Deze regel is ingegeven door de billijkheid ter bescherming van de overige schuldeisers van de debiteur die meer nadeel van de verschuldigdheid van de dwangsom ondervinden dan hijzelf. Na het overlijden van de debiteur wordt de dwangsom die per tijdseenheid is vastgesteld, niet verder verbeurd. De dwangsom zal pas opnieuw verbeurd worden door de erfgenamen indien de rechter die haar heeft opgelegd aldus heeft beslist. De rechter kan het bedrag en de voorwaarden ervan wijzigen. De voor het overlijden verschuldigde dwangsommen blijven echter verschuldigd (art. 1385^{septies}, eerste lid). Andere dwangsommen (bijvoorbeeld per overtreding) blijven verder verschuldigd, maar kunnen op vordering van de erfgenamen door de rechter worden gewijzigd of opgeheven (art. 1385^{septies}, tweede lid).

Wat de schorsingsgronden betreft bepaalt art. 1385^{octies} verder dat de verjaring wordt geschorst door het faillissement van de debiteur. Zij wordt ook geschorst zolang de schuldeiser met het verbeuren van de dwangsom redelijkerwijze niet bekend kon zijn.

§ 5. BESLAG

A. Begrip

20. In de gevallen waar reële executie niet mogelijk is of waar de verbintenis strekt tot het betalen van een geldsom, zal de tenuitvoerlegging dienen te gebeuren op de goederen van de debiteur. Deze vorm van tenuitvoerlegging is de meest voorkomende. Luidens de art. 7 en 8 Hyp.W. staat de debiteur in met zijn gehele vermogen voor de nakoming van zijn verbintenissen; dit vermogen vormt het gezamenlijk onderpand van zijn schuldeisers. Deze uitwinning verschaft dan aan de schuldeiser een geldsom tot delging van zijn schuldvordering.

De uitwinning van de goederen van de debiteur zal gebeuren door het leggen van uitvoerend beslag. Het *beslag* kan omschreven worden als de ambtshandeling van de gerechtsdeurwaarder, waarin hij aan de schuldenaar (of een derde) aanzegt dat en aanwijst welke vermogensbestanddelen van de debiteur zullen dienen tot delging van de schuld.²⁸ Het beslag is de eerste fase van de uitwinning. Door het beslag worden de goederen “onder de hand van het gerecht” geplaatst, waardoor de latere uitwinning wordt veilig gesteld. De beslagene verliest hierdoor niet het eigendomsrecht op die goederen. Ook blijft hij in de regel verder in het bezit van de goederen en blijven zijn genotsrechten onbeperkt bestaan. Het beslag leidt wel tot de beschikkingsonbevoegdheid van de beslagene debiteur. Hij mag niets ondernemen waardoor het uiteindelijk vereffeningsdoel zou worden gefrustreerd. Het beslag heeft dus eerst en vooral een *bewarend* karakter.

B. Beschikkingsonbevoegdheid

21. Het beslag heeft tot gevolg dat de beslagene het recht verliest om nog vrij over de in beslag genomen goederen te beschikken. Zo mag hij het goed niet meer vervreemden of bezwaren (pand, hypotheek). Handelingen die in strijd hiermee worden verricht, zijn aan de beslagleggende schuldeiser niet tegenwerpelijk.

Deze beschikkingsonbevoegdheid heeft echter slechts een *relatieve* werking; zij beschermt enkel de beslagleggende schuldeiser.²⁹ De handelingen die de beslagene zou stellen in weerwil van het beslag zijn dus wel geldig, maar de beslagleggende schuldeiser mag ze negeren. De relativiteit van de onbeschikbaarheid betekent dus dat bij beslag iedere schuldeiser een aparte positie blijft innemen. Dit is geheel anders bij faillissement, waar een volledige (van geheel het vermogen) en collectieve (ten behoeve van alle schuldeisers) vermogensvereffening tot stand wordt gebracht. Het beslag doet daarentegen niet van rechtswege een samenloop ontstaan tussen al de schuldeisers van dezelfde debiteur.

Aldus kan bij beslag op onroerend goed, de beslagene na overschrijving van het beslag, het goed nog wel hypotheekeren, maar die hypotheekvestiging kan geen nadeel meer toebrengen aan de beslaglegger. Schuldeisers die eerst na de inschrijving van de hypotheek, bewarend of uitvoerend beslag hebben gelegd, zullen daartegen wel met de hypotheek moeten rekening houden (cf. art. 1444 en 1477 Ger.W.). Hetzelfde geldt bij derdenbeslag. Wordt door A beslag gelegd lastens B onder diens debiteur C en cedeert daarop B die schuldvordering, dan is deze cessie niet tegenwerpelijk aan A maar wel aan schuldeisers die op een later tijdstip beslag onder derden zouden leggen. De onbeschikbaarheid van het eerste beslag komt aldus aan later aantredende schuldeisers niet ten goede.

C. Beslag en samenloop

22. Door beslag te leggen gaat de schuldeiser over tot de realisering van het “stil” pandrecht waarover hij beschikt op de goederen van zijn debiteur. Is het beslag aldus het

(28) JANSEN, F., *Executie- en beslagrecht*, Zwolle, 1987, 2.

(29) Zie nader: APR tw. *Beslag*, nr. 35 e.v.; R. JANSEN, *Beschikkingsonbevoegdheid*, Antwerpen, 2009, 521, nr. 592 e.v.

gevolg van de individuele actie van een bepaalde schuldeiser, dan heeft het niettemin ook een collectieve dimensie. Die collectieve dimensie wordt door een gedeelte van de rechtsleer sterk benadrukt.³⁰

Iedere schuldeiser die beslag legt, moet er immers mee rekening houden dat ook andere schuldeisers hiertoe kunnen overgaan. Indien aldus meerdere schuldeisers hun aanspraken formuleren op dezelfde goederen van hun gezamenlijke debiteur, ontstaat een situatie van *samenloop*. In dergelijke gevallen organiseert de wet bepaalde procedures die ertoe moeten strekken het beginsel van de gelijkheid der schuldeisers te waarborgen. Voor samenloop na uitvoerend beslag worden die corrigerende regels neergelegd in de procedures van *evenredige verdeling* (na roerend beslag) en van *rangregeling* (na onroerend beslag).

Anders dan soms wordt geleerd, doet het beslag zelf geen samenloop ontstaan. Het beslag is een individueel initiatief waardoor samenloop enkel *kan* ontstaan. In de praktijk zal dit echter veelal het geval zijn gelet op de verplichting van de gerechtsdeurwaarder om de beslagberichten te consulteren (*infra* nr. 39).

23. Dit betekent concreet:

- 1) dat zolang er slechts één schuldeiser is, is er geen samenloop ontstaan en kan de schuldeiser het beslag zelfstandig opheffen;
- 2) dat samenloop onderstelt dat de concurrente schuldeisers hun aanspraken doen gelden door beslag te leggen,³¹ door een ‘bericht van verzet’ te verzenden naar het Centraal Bestand van Berichten (art. 1390, §2)³² of door verzet te doen in handen van de gerechtsdeurwaarder (art. 1515 Ger.W.) of de notaris (art. 1642 Ger.W.);
- 3) dat de regels van samenloop niet moeten worden toegepast zolang het beslag nog niet werd uitgevoerd hetzij door de tegeldemaking van de in beslag genomen goederen, hetzij door de afgifte van het bedrag van het beslag. Zolang dit niet het geval is kan de schuldeiser nog proberen om langs individuele weg betaling te krijgen, hetzij rechtstreeks, hetzij via de gerechtsdeurwaarder. Het beslag heeft immers niet, zoals bij faillissement, tot gevolg dat de debiteur het bestuur over zijn vermogen verliest. Hij mag nog verder betalingen doen en deze zijn tegenwerpelijk aan de concurrente schuldeisers.
- 4) dat er geen verplichting bestaat voor de beslaglegger om de uitwinning verder te zetten.³³ Het beslag kan echter door de beslaglegger niet worden opgeheven dan met instemming van de overige schuldeisers die beslag hebben gelegd of verzet hebben gedaan (zie nader: art. 1390, septies, vierde lid en 1524, vijfde lid). Ook voorziet de wet in de mogelijkheden voor andere schuldeisers om het beslag verder te zetten (voor dit “gemeengemaakt beslag”: art. 1524, derde lid en art. 1543*bis* Ger.W. en bij onroerend beslag voor de “indeplaatsstelling”: art. 1609 e.v.).

(30) Zie: VAN COMPERNOLLE, J., “Le caractère collectif des saisies”, in *Liber amicorum E. Krings*, Brussel, 1991, 843 e.v.; DE LEVAL, G., *Traité*, 209, nr. 105.

(31) Ook al wordt dit beslag gelegd op andere activa: Cass. 11 april 1997, *R.W.* 1997-98, 186 met noot E. DIRIX.

(32) Zie: art. 1515 Ger. W.

(33) Zie over de rechten van andere schuldeisers bij roerend beslag: art. 1524, tweede en derde lid en bij onroerend beslag: art. 1610.

24. Eerst bij ontstaan van samenloop moet de “*iura vigilantibus*”-regel wijken voor het gelijkheidsbeginsel. Dit heeft ook tot gevolg dat de gerechtsdeurwaarder c.q. notaris ophouden uitsluitend de gemandateerden te zijn van de schuldeiser-opdrachtgever. Van dat ogenblik af gelden zij als bewindvoerders van een partieel vereffeningsbewind (infra nr. 65).

Aan de bewindvoerder legt de wet de verplichting op de samenloop te organiseren. De draagwijdte van die verplichting en m.n. de vraag welke schuldeisers bij de samenloop moeten worden betrokken, zal bij de diverse soorten van beslag worden onderzocht. Als uitgangspunt geldt dat de bewindvoerder enkel verplicht is tot het organiseren van een samenloop wanneer en in de mate waarin dit door de wetgever uitdrukkelijk is voorzien.

D. Voorwerp van het beslag

a) *Goederen van de debiteur*

25. Schuldeisers kunnen enkel beslag leggen op goederen die de debiteur toebehooren. In wiens bezit deze goederen zich bevinden is zonder belang. Krachtens art. 1503 Ger.W. kan immers beslag gelegd worden *bij* een derde op de goederen van de debiteur. Het beslag wordt gelegd op het actuele vermogen zoals dit is samengesteld op het ogenblik van het beslag. Worden goederen van derden in beslag genomen, dan kunnen dezen hun eigendom revindiceren.

Treft het beslag enkel het actuele vermogen, dan kan het ook betrekking hebben op het vroegere vermogen wanneer de schuldeisers met succes de tegenwerpelijkheid bestrijden van door de debiteur vóór het beslag verrichte beschikkingshandelingen (cf. art. 1167 B.W.)³⁴

De handelingen van een debiteur die zich met bedrieglijk inzicht onvermogen maakt teneinde zich aan zijn verplichtingen te onttrekken, worden ook strafbaar gesteld door art. 490*bis* Sw.³⁵

Het gebrek aan transparantie van de activa van de debiteur stelt de schuldeisers vaak voor problemen. De EU onderzoekt maatregelen om die transparantie binnen een Europese context te verbeteren.³⁶

b) *Vatbaar voor beslag*

26. De goederen moeten verder vatbaar zijn voor beslag. De onbeslagbaarheid van een bepaald vermogensbestanddeel kan slechts voortvloeien uit de wet of uit zijn aard (infra nr. 77 e.v.).

Indien gelet op de aard van het voorwerp van het beslag de bestaande beslagvormen niet onmiddellijk toepasbaar zijn, moet aansluiting worden gezocht bij de algemene principes van het beslagrecht.³⁷

(34) Zie over het zgn. “paulianabeslag”: Antwerpen 4 januari 1993, *R.W.* 1993-94, 199 met noot DIRIX; Gent 22 juni 1993, *R.W.* 1993-94, 204. Zie ook: Cass. 11 mei 1995, *R.W.* 1995-96, 745: beslag op een bankrekening die slechts in schijn aan een derde toebehoort.

(35) BAUWENS, N., “Bedrieglijk onvermogen”, *R.W.* 1989-90, 273 e.v.

(36) Groenboek Transparantie van het vermogen van schuldenaren, COM (2008) 128. Zie ook infra nr. 185.

(37) *APR* tw. *Beslag*, p. 38, nr. 54. Zie bv.: MALEKZADEM, J., “Beslag op domeinnamen. Een eerste verkenning”, *RW* 2009-10, 1498-1506.

c) *Toekomstige goederen*

27. Op toekomstige goederen kan in de regel geen beslag worden gelegd. Een uitzondering hierop levert de mogelijkheid van het beslag op een toekomstige schuldvoordring.³⁸

d) *Vruchten*

28. Bij uitvoerend beslag vallen de vruchten die de in beslag genomen zaak oplevert eveneens onder het beslag. Aldus worden bij uitvoerend beslag op onroerend goed de huur- en pachtgelden voor onroerend gehouden om gezamenlijk met de opbrengst ervan te worden verdeeld. Onder het beslag vallen ook de natuurlijke vruchten.

Bij bewarend beslag vallen de burgerlijke en natuurlijke vruchten in de regel niet onder het beslag. Zolang het immers niet vaststaat dat de beslagene iets aan de beslaglegger verschuldigd is, lijkt het inderdaad ongewenst de beslagene de vruchten van het beslagen goed te onthouden. Een uitzondering op deze regel geldt bij derdenbeslag. Daar wordt het beslag immers gelegd op al hetgeen de derde aan de beslagene verschuldigd is en zal zijn, krachtens de tussen hen bestaande rechtsverhouding.

e) *Zaakvervangning*

29. Van zakelijke subrogatie of zaakvervangning is sprake wanneer een zaak die in de plaats komt van een andere zaak, in het vermogen dezelfde juridische functie vervult. Zaakvervangning kan in de huidige stand van ons recht niet beschouwd worden als een algemeen rechtsbeginsel. Indien beslag werd gelegd op goederen en deze werden vernield door een brand, dan zal de schuldeiser beslag onder derden dienen te leggen onder de verzekeraar van deze goederen of onder de aansprakelijke derde. Nochtans kan zakelijke subrogatie ook aan de orde komen bij beslag. Zo wordt aanvaard dat wanneer het beslag wordt gelegd op koopwaren die in het raam van een normale exploitatie verder worden verkocht om vervangen te worden door nieuwe voorraden, dit beslag ook deze nieuwe voorraden betreft.

f) *Beslag en derdenbescherming*

30. In die gevallen waar de tegenwerpelijke van het beslag onderworpen is aan publiciteitsvoorschriften, heeft de naleving van die voorschriften (bv. overschrijving beslagexploot bij onroerend goed) de niet-tegenwerpelijke tot gevolg van posterieure beschikkingsdaden.

Wordt het beslag gelegd op roerende (lichamelijke) goederen van de debiteur, dan zal de derde te goeder trouw aan wie deze goederen niettegenstaande het beslag werden overgedragen, beschermd worden door art. 2279 B.W. (uitz.: art. 20, 1° Hyp.W.). Het publiciteitssysteem der beslagberichten heeft niet de strekking dat latere overdrachten of inpandgevingen niet meer tegenwerpeijk zouden zijn.

(38) Cass. 12 mei 1989, R.W. 1989-90, 1347 met noot DIRIX.

E. Omvang van het beslag

31. Het beslag treft het gehele goed ongeacht het bedrag van de schuldvordering waarvoor het werd gelegd (arg.: art. 1527 Ger.W.). Dit geldt zowel voor lichamelijke goederen als voor onlichamelijke goederen. Het beslag onder derden heeft dus de volledige onbeschikbaarheid van de schuldvordering tot gevolg, ook al overtreft die het bedrag van de schuldvordering waarvoor het beslag werd gelegd. De debiteur kan de gevolgen van deze volledige onbeschikbaarheid temperen door zijn toevlucht te nemen tot het kantonnement.

F. Keuzerecht van de schuldeiser

32. De schuldeiser heeft de vrije keuze over de goederen die hij wenst uit te winnen. De wettelijke uitzondering (art. 1563 Ger.W.) bevestigt deze regel. De schuldeiser mag ook meerdere soorten van beslagen cumuleren.

G. Misbruik van beslag- en executierechten

33. Zoals de uitoefening van om het even welk recht, kan ook de schuldeiser bij de uitoefening van zijn beslagrecht rechtsmisbruik plegen. Het is duidelijk dat deze problematiek zich geheel anders aandient bij bewarend beslag dan bij uitvoerend beslag. Gelet op de zwakkere legitimering voor het leggen van bewarend beslag, kan het onrechtmatig karakter ervan vlugger aan de orde komen. Dit is niet het geval bij uitvoerend beslag. Daar beschikt de schuldeiser immers, bij hypothese, over een titel die niet meer voor fundamentele discussie vatbaar is. Aangezien geen vrijwillige betaling gebeurt, wordt hij genoopt om tot uitwinning over te gaan. Hierbij doet hij niets anders dan het effectueren van zijn algemeen pandrecht op het vermogen van zijn debiteur dat hem krachtens de wet toekomt. Door een gedeelte van de rechtspraak wordt nochtans zo'n abusieve rechtsuitoefening al te lichtvaardig aangenomen. De rechter moet bij deze toetsing de grootste terughoudendheid aan de dag leggen. In geen geval mag hij oordelen over de opportuniteit van de beslagmaatregelen. Bij dit alles moet men zich ook indenken dat een schuldeiser al genoeg geduld heeft moeten oefenen alvorens tot uitvoering te kunnen overgaan, zodat zijn aanspraken niet opnieuw mogen gefrustreerd worden door allerlei chicanes.

H. Soorten van beslag

34. Men kan de beslagen onderscheiden naar hun aard (uitvoerend/bewarend) en naar het object van het beslag.

De diverse soorten van beslag worden in het Ger.W. beschreven en gezamenlijk aangeduid als de “middelen tot tenuitvoerlegging”.

De wet regelt aldus de volgende vormen van bewarend beslag:

- beslag op roerend goed (art. 1422 t.e.m. 1428),

- beslag op onroerend goed (art. 1429 t.e.m. 1444),
- beslag onder derden (art. 1445 t.e.m. 1460),
- pandbeslag (art. 1461),
- beslag tot terugvordering (art. 1462 t.e.m. 1466),
- beslag op zeeschepen en binnenschepen (art. 1467 t.e.m. 1480).

Wat de uitvoerende beslagen betreft, onderscheidt de wet:

- beslag op roerend goed (art. 1499 t.e.m. 1528),
- beslag op tak- en wortelvaste vruchten (art. 1529 t.e.m. 1538),
- beslag onder derden (art. 1539 t.e.m. 1544),
- beslag op schepen en binnenschepen (art. 1545 t.e.m. 1559),
- beslag op onroerend goed (art. 1560 t.e.m. 1626).

35. Benevens de diverse uitvoerende beslagen regelt de wetgever nog andere gevallen van uitwinning van bepaalde goederen van de debiteur: de pandverzilvering (art. 46 e.v. Pandwet), zekerheden op financiële activa (art. 8 en 9 Wet Financiële Zekerheden van 15 december 2004), de loonoverdracht (art. 27-35 Loonbeschermingswet) en de verkoop van achtergelaten voorwerpen (Wet van 21 februari 1983).

I. Juridische aard

36. Het beslag is zoals gezegd een middel tot bewaring van het recht van de schuldeiser. Het verleent hem vervolgens het recht om de beslagen goederen te doen verkopen en zich met het provenu te betalen. Wat is nu de juridische aard van het beslag?

Uit de beschikkingsonbevoegdheid van de beslagene en het recht van de schuldeiser om tot verkoop over te gaan wordt afgeleid dat het beslag op een goed een recht oplevert met *zakelijke werking*. Beschikkingsonbevoegdheid betekent immers het niet of niet volledig kunnen beschikken over een goed ten gevolge van een zakelijk werkend recht van een ander.

Een recht met zakelijke werking, geen zakelijk recht. De schuldeiser die beslag legt, heeft immers op geen enkel tijdstip enig recht op de in beslag genomen zaak; hij heeft enkel een recht op de opbrengst van de verkoop ervan en het recht dat de beslagene dit vereffeningsdoel niet frustreert. Het beslag verleent hem wel een recht met zakelijke werking. Door over te gaan tot executie verkrijgt zijn, tot dan toe, louter persoonlijk vorderingsrecht een zakenrechtelijke dimensie. Hij gaat immers over tot het realiseren van zijn “stil” pandrecht op het vermogen van zijn debiteur (art. 8 Hyp.W.). In die zin gaat ook de door DE PAGE gegeven verklaring waarom de beslagleggende schuldeiser moet beschouwd worden als een door art. 1 Hyp.W. beschermde derde: “En pratiquant cette saisie, ils exercent, sur l’immeuble de leur débiteur, le droit de *gage* général que leur confère l’article 8 de la loi hypothécaire. Ils troquent leur qualité de créanciers chirographaires pour celle de créanciers gagistes; ils substituent à leurs droits personnels contre

leur débiteur une sorte de droit réel sur l'immeuble de leur débiteur; ils "réalisent" leurs droits personnels."³⁹

37. Die zakelijke dimensie en m.n. de onbeschikbaarheid heeft evenwel niet tot gevolg dat aan de beslagleggende schuldeiser enig voorrecht wordt toegekend. Het vermogen is het gezamenlijk onderpand voor alle schuldeisers; de prijs ervan wordt tussen hen naar evenredigheid verdeeld. Dat een schuldeiser als eerste beslag heeft gelegd, verleent hem op zichzelf dus geen voorrang. Die voorrang kan enkel uit de wet voortvloeien. Zo zal de beslagleggende schuldeiser in de regel wel een voorrecht kunnen putten uit de art. 17 en 19, 1° Hyp.W. m.b.t. de kosten voor uitwinning en boedelredding.

Uit de onbeschikbaarheid kan evenmin worden afgeleid dat de schuldeisers wier vordering is ontstaan nadat het beslag werd gelegd, niet kunnen meedelen in de executieopbrengst. Aldus kunnen bij beslag onder derden zolang het beslag ligt ook de andere schuldeisers beslag leggen of verzet doen, ook al ontstond hun vordering eerst na het beslag. Deze 'nieuwe' schuldeisers hebben dezelfde rechten als de beslaglegger.

J. Rechtsverhouding tussen beslaglegger en beslagene

38. Thans wordt aangenomen dat een schuldeiser niet kan gelden als een rechtsverkrijger van zijn debiteur. In de oudere rechtsleer werd dit vaak verdedigd. De beslaglegger blijft dus verder een "derde" ten aanzien van door de beslagene gesloten overeenkomsten m.b.t. het goed.

Aantrekkelijk is de opvatting dat de beslagleggende schuldeiser als een soort van *vertegenwoordiger* van de beslagene moet worden bestempeld. Door een schuld aan te gaan, geeft een debiteur aan zijn schuldeiser de bevoegdheid om, wanneer hij die schuld niet nakomt, zijn goederen uit te winnen. Dit ligt besloten in de art. 7 en 8 Hyp.W. De schuldeiser die aldus tot executie overgaat, treedt dan op als vertegenwoordiger van de beslagene. Niet de beslaglegger, maar de beslagene geldt immers als "verkoper" van het uitgewonnen goed.

Indien men aldus de vertegenwoordigingsgedachte en de beschikkingsonbevoegdheid met elkaar in verband brengt, dan kan het uitvoerend beslag worden beschouwd als dwangvertegenwoordiging die aan de beslaglegger toekomt krachtens een eigen recht op grond waarvan hij tot uitwinning van de goederen van zijn debiteur kan overgaan en die hem de bevoegdheid verleent de eigendom van het goed op de koper over te dragen in de toestand waarin dit zich bevond ten tijde van het beslag.⁴⁰

K. Publiciteit van het beslag

39. Voor de beslagen wordt een publiciteit georganiseerd op de griffie van de beslagrechter door middel van een steekkaartensysteem, de zgn. 'beslagberichten', dat gecentraliseerd wordt op de griffie van de woonplaats van de beslagene (zie art. 1390 e.v.

(39) *Traité*, VII, 960, nr. 1074.

(40) *A.P.R.*, tw. *Beslag*, p. 42, nr. 60.

Ger.W.). Door de wet van 14 januari 1993 werd dit systeem uitgebreid en veralgemeend: op de gerechtsdeurwaarder rust de verplichting om zowel bij roerend als onroerend beslag een bericht van beslag op te stellen. Dit bericht dat diverse gegevens bevat omtrent o.m. de identiteit van beslaglegger en beslagene, de schuldvordering en de in beslag genomen goederen, dient aan de griffie te worden overgemaakt binnen 24 uur na het beslag. Wordt het beslag gelegd ten laste van een handelaar of een vennootschap, dan wordt tevens een beslagbericht overgemaakt aan de griffie van de rechtbank van koophandel.

De bedoeling van deze publiciteit is het aantal beslagen te reduceren en de collectieve roeping van het beslag te versterken. Geen uitvoerend beslag of procedure van verdeling kan immers plaatsvinden zonder de voorafgaande raadpleging van deze berichten. Het beslagexploot of het P.V. van verdeling (rangregeling, evenredige verdeling) vermeldt de datum en het uur van de raadpleging (art. 1391, § 2 Ger.W.).

Door de wet van 29 mei 2000 werd dit systeem nog verder geoptimaliseerd. Het bestaande ‘manuele’ systeem van de beslagberichten werd vervangen door een volledig geïnformatiseerd systeem (‘on line’ te raadplegen) dat nationaal wordt opgebouwd.⁴¹ De opbouw en het beheer van dit nieuwe systeem (genoemd: Centraal bestand van berichten van beslag of CBB) worden toevertrouwd aan de Nationale Kamer der Gerechtsdeurwaarders. De verzending van de berichten en de consultatie van het bestand gebeuren elektronisch.

Door allerlei moeilijkheden kon dit systeem eerst in 2011 van start gaan.⁴² Het gaat om een volledig elektronisch register dat *online* kan geraadpleegd worden. Het bevat niet enkel de beslagen maar ook loonoverdrachten en procedures van collectieve schuldenregeling en sinds 2013 ook de protesten op wisselbrieven. Terecht wordt voorgesteld om in de toekomst ook de insolventieprocedures in het register op te nemen. De toegang is beperkt tot bepaalde categorieën van personen. Voor magistraten, griffiers en fiscale diensten is die toegang gratis. Aan de raadpleging van het register door o.m. advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen is de betaling van een vergoeding (“retributie”) verbonden. Het register was van bij de start een groot succes.⁴³ Globaal werden er in het jaar 2017 1.222.458 berichten neergelegd, waaronder 1.080.148 beslagberichten en 14.309 berichten inzake collectieve schuldenregeling (CSR). Het aantal raadplegingen bedroeg 7.092.063. Het register genereert voldoende inkomsten zodat in 2014 werd besloten om het bedrag van de retributie voor de raadpleging te halveren tot 2 euro en de toegang gratis te maken in het kader van de CSR. Recent werd dit verder gereduceerd tot 0,5 euro (MB 30 augustus 2018).

Een andere belangrijke innovatie van de nieuwe wet is de invoering van het *bericht van verzet*. In plaats van beslag te leggen zal een schuldeiser die beschikt over een niet-betwiste schuldvordering of een schuldvordering die in een (zelfs onderhandse) titel is vastgelegd, ermee kunnen volstaan zijn schuldvordering aan het bestand te melden

(41) Zie: DIRIX, E. en BRIJS, S., “De centralisatie van de beslagberichten”, *R.W.* 2000-2001, 41 e.v.

(42) Zie hierover: S. BRIJS, ‘Het centraal bestand van beslagberichten na tien jaar wachten dan toch in werking’, *RW* 2010-11, 980-983.

(43) T. DELWICHE en F. HELSEN, ‘Het eerste jaarverslag van het Beheers- en toezichtscomité over het centraal beslagregister’, *RW* 2012-13, 596-599.

(art. 1390, § 2). Dit verzet heeft dan tot gevolg dat met zijn schuldvordering dient te worden rekening gehouden bij iedere verdeling.

Volledigheidshalve wordt nog vermeld dat voor het beslag op onroerende goederen tevens een bekendmaking is georganiseerd op het kantoor van de hypotheekbewaarder van de plaats waar de goederen gelegen zijn (art. 1433 en 1569: overschrijving van het beslagexploot). Een gelijkaardige publiciteit geldt bij scheepsbeslag (art. 1472 en 1552 Ger.W.).

40. Benevens de beslagberichten en de berichten van verzet organiseert de wet ook nog een soortgelijke publiciteit bij loondelegatie, loonoverdracht en collectieve schuldenregeling.

De berichten van *delegatie* worden geregeld door art. 1390*bis*.

Art. 1390*ter* regelt het bericht van *loonoverdracht*. Bij een loonoverdracht dient de overnemer na de verzending van het afschrift van de ingebrekestelling bedoeld in art. 28 Loonbeschermingswet een dergelijk bericht te sturen naar het CBB. Een gelijkaardige publiciteit wordt georganiseerd wanneer de overdracht plaatsvindt ex art. 1690 B.W. Het gaat hier om een bijkomende formaliteit waarvan de tegenwerpelijke van de overdracht afhankelijk wordt gemaakt. Het betreft hier de tegenwerpelijke aan andere derden dan de gecedeerde schuldenaar (de werkgever).

Een gelijkaardige publiciteit wordt georganiseerd in het raam van de collectieve schuldenregeling. Het bericht van *collectieve schuldenregeling* wordt door de griffier verzonden (art. 1390*quater*).